Rozdział 2
Prowadzenie ksiąg rachunkowych w organizacjach pozarządowych

2.1. Podstawowe akty prawne – niezbędne i przydatne

Prowadzący księgowość organizacji pozarządowej obraca się w polach funkcjonowania różnych przepisów prawnych, określających reguły jego działań, nakładających obowiązki, ale też – co często bywa niedoceniane – proponujących wiele udogodnień i wyborów temu, kto chce i potrafi do nich zajrzeć. Jeszcze raz podkreślę: błędem (niestety często spotykanym) jest automatyczne przenoszenie rozwiązań systemowych z innych podmiotów (o charakterze komercyjnym) na niedochodowe z zasady stowarzyszenia i fundacje. Zasady funkcjonowania tych jednostek doprecyzowują inne akty prawne, które księgowy powinien poznać i nauczyć się z nich korzystać.

Poniżej wymieniłem najważniejsze z tych aktów, te, których minimalna znajomość wydaje mi się niezbędna lub bardzo pożyteczna dla potencjalnego księgowego NGO – a najlepiej, by miał je zawsze na podorędziu. Dla ułatwienia dla każdego aktu prawnego przyjąłem i podałem skrót, pod jakim funkcjonuje on w niniejszym opracowaniu.

2.1.1. Najważniejsze zewnętrzne akty prawne

1. **Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości** (t.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 217)
   skrót: **u.o.r.**

Jest to akt prawny o charakterze fundamentalnym dla systemu rachunkowości prowadzonej w jednostce. To z jego przepisów wynika sam obowiązek zakładania ksiąg jednostki. Wszystkie nakazy i rozwiązania, wywodzące się z ustawy o rachunkowości, omawiane są w dalszych rozdziałach, tu wspomnę tylko o kwestiach najistotniejszych, niemożliwych do pominięcia:

- większość osób prawnych, a taki status posiadają fundacje i stowarzyszenia (rejestrowane), musi prowadzić tzw. pełną księgowość (wyjątek stanowią organizacje uprawnione do uproszczonej ewidencji przychodów i kosztów);
- z powyższego obowiązku wynika kolejny – większość organizacji musi złożyć w ustalonym terminie sprawozdanie finansowe: bilans, rachunek wyników, informację dodatkową;
- każda z wymienionych jednostek musi przygotować akt, zatwierdzony przez kierownika (prezesa zarządu), określający przyjęte, wewnętrzne rozwiązania, dopuszczane przez ustawę o rachunkowości i inne akty nadrzędne; uchwała ta nazywa się polityką rachunkowości, załącznikiem do niej jest zakładowy plan kont;
- ustawa określa także, kto może prowadzić księgowość jednostki; jeśli będzie to osoba zatrudniona (na zasadzie umowy o pracę, umowy cywilnoprawnej lub obowiązków członka), wówczas ustawa nie reguluje żadnych jej uprawnień i doświadczeń (może to być człowiek nigdy niemający niczego wspólnego z księgowością); natomiast jeśli ma to być osoba z zewnątrz, wystawiająca fakturę/rachunek z tytułu działalności – wówczas mamy do czynienia z usługowym prowadzeniem księgowości. Obowiązkowe jest ubezpieczenie OC takiej osoby, rozważane jest także przywrócenie państwowych certyfikatów księgowych.

Ustawa reguluje także (art. 2 ust. 5) możliwość korzystania przez organizacje i niektóre inne jednostki (wymienione w art. 10a ust. 1 u.d.p.p.w.) z uproszczonej ewidencji przychodów i kosztów (opisanej w u.d.p.p.w.).

Ustawa o rachunkowości zawiera również wzór sprawozdawczości finansowej (bilans, rachunek zysków i strat, dane niezbędne w informacji dodatkowej) skierowany specjalnie dla NGO i zawarty w zał. nr 6. Ze wzoru tego mogą korzystać zarówno organizacje nieprowadzące, jak i prowadzące działalność gospodarczą. Istnieje także możliwość wyboru wzoru przedstawionego w zał. nr 1 do u.o.r.

3. **Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych** (t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 1406)
   skrót: **u.p.d.o.p.**

Stowarzyszenia i fundacje, nawet nieprowadzące działalności gospodarczej, podlegają tej ustawie, co często bywa nierozumiane. Nie jest tak, że wszystkie dochody (nadwyżki przychodów nad kosztami uzyskania przychodów) tych jednostek są automatycznie zwolnione z podatku. Zwolnione są te z nich, które są przeznaczone na realizację celów statutowych, zgodnych z celami określonymi w omawianej ustawie (art. 17 ust. 1 pkt 4), dochody organizacji